

SLAPYVARDŽIŲ IDENTIFIKAVIMO KLAUSIMU (Dar kartą dėl *Virga Ferrea* slapyvardžio)

MIKAS VAICEKAUSKAS

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas
Antakalnio g. 6, LT-10308 Vilnius, Lietuva
El. paštas: mikas@liti.lt

Slapyvardis *Virga Ferrea* dar 1929 m. Juozo Tumo-Vaižganto (1869–1933) buvo priskirtas poetui Mikalojui Šeižiui-Dagilėliui (1874–1950): „[...] Šeižys vos dabar tepasirodė pilnu lygiai elegantišku ir sąmojingu sakmininku, pravarde: Virga Ferrea (Geležinė Lazda – tvirtos valdžios ženklas) „Ryto“ ir „Panevėžio Balso“ laikraščiuose“ [16, 296; 17, 249]. Tačiau kad J. Tumo-Vaižganto buvo suklysta ir slapyvardis priskirtas ne tam asmeniui, jau 1944 m. „Varpų“ almanache nurodė mokytojas lituanistas, tuo metu almanacho korektorius Pranas Markelis (1905–1950): „J. Tumas neteisingai jam priskyre „Panevėžio Balse“ spausdinamas politines pasakėčias, pasirašytas Virga Ferrea slapyvardžiu [...]“ [12, 256].

Iš tikrųjų šiuo slapyvardžiu „Ryte“ ir „Panevėžio balse“ pasirašinėjo kun. Antanas Jononis (Janonis) (1894–1963). Tokia informacija yra pateikiama leidiniuose *Lietuviškieji slapyvardžiai: Medžiaga lietuviškųjų slapyvardžių sąvadui* [8, 98] ir *Lietuviškieji slapyvardžiai: Lietuviškos spaudos iki 1990 m.*

slapyvardžių sąvadas [6, 220; 7, 1030]. Tačiau J. Tumo-Vaižganto *Raštų* t. 16, kur buvo perspausdintas jo tekstas apie M. Šeižį-Dagilėlį, ši informacija nepasiekė ir buvo palikta galioti senoji versija, *Virga Ferrea* siejanti su M. Šeižiu-Dagilėliu [1, 554].

Visą *Virga Ferrea* slapyvardžio reikalą – ankstesnį priskyrimą M. Šeižiui-Dagilėliui, nustatymą A. Jononiui ir tokios informacijos nepaisymą ar nežinojimą – pakankamai detalai aptarė lietuviškųjų slapyvardžių tyrinėtojas Jonas Mačiulis. Jis nurodė, kad „[s]avo mintis P. Markelis grindė pokalbiais su pačiu poetu. Todėl sunku nepatikėti straipsnio autoriaus teigimu [...]“ [9, 22; 10, 147]. Čia kaip argumentas akcentuojama patikima žodinė informacija iš pokalbių su M. Šeižiu-Dagilėliu.

Kitoje vietoje komentuodamas Alberto Ruzgo informaciją apie *Pr. Ramučio* slapyvardį, J. Mačiulis taip pat rašo, kad patvirtinti šiuo slapyvardžiu pasirašinėjus vertėją Praną Kvietkauską, ypač jį iki galo atskleisti, trūksta argumentų. O tai turėtų būti pa-

tvirtinama archyvų duomenimis, vertėjo amžininkų ar artimųjų liudijimais, vertimų kalbos analize: „[b]e viso šito beapeliaciniai teiginiai [...] gali lengvai virsti hipotezėmis“ [11, 156–157].

Jau užfiksuotą informaciją, kad *Virga Ferrea* slapyvardžiu M. Šeižys-Dagilėlis nepasirašinėjo, patvirtina dar vienas slapyvardžių identifikacijos argumentas – archyviniai dokumentai (ypač paties M. Šeižio-Dagilėlio): Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyriuje saugomi Augustino Liepinio, Juozo Tumo-Vaižganto ir Mikalojaus Šeižio-Dagilėlio laišakai. Juose esama tiesioginių duomenų apie slapyvardį *Virga Ferrea* ir M. Šeižį-Dagilėlį. Toliau pateiksime šiuos laiškus ar jų dalis, susijusias su kalbamu slapyvardžiu.

1931 m. liepos 30 d. kun. Augustinas Liepinis (1896–1977)¹, tuo metu dirbdamas ir laikraščio „Panevėžio balsas“ redaktoriumi, parašė laišką J. Tumui-Vaižgantui, kuriame šį informavo apie neteisingai M. Šeižiui-Dagilėliui priskirtą slapyvardį:

¹ Augustinas Liepinis – kunigas, religinių veiklų autorius, vertėjas, Rokiškio bažnyčios administratorius (1926), Panevėžio Šv. Stanislovo bažnyčios vikaras (1926–1927), Rokiškio valsstybinės gimnazijos kapelionas (1926–1927), kurijos notaras (1927–1940), Panevėžio mokytojų seminarijos kapelionas (1927–1931), Panemunio (Rokiškio apskr.) klebonas (1941–1977), spaustuvės „Banga“ vedėjas ir ateitininkų sendraugių organizatorius (nuo 1931), „Panevėžio balso“ (nuo 1935 m. „Panevėžio garso“) redaktorius (1928–1940).

Panevėžys, 1931. VII. 30 d.

Didžiai Gerbiamasis Kanauninke,

Savo raštų XIII-me tome 296 psl. Tamsta M. Dagilėliui – kun. M. Šeižiui priskyrei ir V. Ferrea saktę [16, 296]. Be Tamstos žinios (atleiski!) persispausdindamas str. apie M. Dagilėlį, ir „Pan. Balsas“ (rodos, pernai) šią žinią pakartoj². Bet vėliau V. Ferrei atsikėlus į „Pan. Balsą“, pasirodė, kad tai esama visai kito asmens. Šiomet ir pats M. Dagilėlis tai priminė³.

Tai pranešu, nors esu tikras, kad ir Tamsta jau žinai, kad V. Ferrea – tai ne M. Dagilėlis, t. y. kun. Šeižys. Kas jis toks, be jo paties žinios nepranešu.

Be to, esant man Kemėruose, prof. Eretas buvo prisuntęs raščiuką dėl mano „įžymiojo“ asmens“ (!) biografijos ir „darbų“⁴. Tai jau buvau pernai Tamstai pasiuntęs⁵. Apie painformavau ir prof. Eretą.

Reiškiu tikros pagarbos.

[parašas] [3, 143r]

Į šį laišką J. Tumas-Vaižgantas 1931 m. rugpjūčio 16 d. atsakė:

Kaune, 1931. rugp. 16 d.

Mielas Redaktoriau!

Žinią iš š. m. VII/30, kad *Virga Ferrea* ne Dagilėlis, laikysiu atmintyje, nors nesuprantu, kuriam galui ją atsiuntei man: aš juk ne žvalgybininkas, tik publicistas. Publikuodamas

² Tokios publikacijos 1929, 1930, 1931 m. „Panevėžio balse“ nerasta; taip pat nenurodoma J. Tumo-Vaižganto „Raštuose“ [1, 554].

³ Tai būta žodinės M. Šeižio-Dagilėlio informacijos A. Liepiniui.

⁴ Nežinia, apie kurį asmenį kalbama – apie M. Šeižį-Dagilėlį ar *Virga Ferrea* slapyvardžiu pasirašinęsį A. Jononį.

⁵ Minimas laiškas nerastas.

žinią, aš ją patikrinau „Ryte“⁶ ir pas patį Dagilėlį⁷. Ne[i] gyviems mano žodžiams, nei laiškam, nei, pagaliau, spaudiniui nebuvo paprieštarauta lygiai per 2–3 metus. Jei kuriuo kitu sumetimu reikia, kad tam kartui Dagilėlis nebūtų Virga Ferrea, tai tiksliau būtų buvę paskelbti tai viešai: aš juk vis tiek niekam nepasakysiu, o ir klausti manęs niekas neklaus. Nėra nė reikalo teirautis. [...] ⁸

Visokių Tamstai gerybių!

Kun. JTumas [15, 10r–10v]

M. Šeižys-Dagilėlis su J. Tumu-Vaižgantu buvo susirašinęs ir kiek anksčiau, 1930 m. vasario 4 d., tačiau apie šio straipsnį ir neteisingai priskirtą slapyvardį ten dar nebuvo kalbama [13, 59r–59v]. Kitame laiške, 1931 m. rugpjūčio 17 d., A. Liepinis vėl J. Tumui-Vaižgantui rašė:

Didžiai Gerbiamasis Kanauninke,

Nebeprisimenu savo gromatos „tono“. Bet dar pastebiu, kad tas Ferrea'os „nedagilėliškumas“ man atėjo galvon Tamstai pranešti be jokio tikslo ar „donoso“. Aš, kaip „Pan. Balso“ rankraščiu tvarkytojas, pastebėjau, kad Virga Ferrea tai ne M. Dagilėlis (ką patvirtino net pats kun. Šeižys⁹), bet tas pats Botagas, ką seniau „Ryte“ būdavo, tai ir prosto z duru ir parašiau Tamstai,

⁶ Čia, matyt, turimos mintyje „Ryte“ spausdintos „sakmės“ (eiluoti feljetonai, politinės pasakės), pasirašytos *Virga Ferrea* slapyvardžiu, tuo metu J. Tumo-Vaižganto priskirtu M. Šeižiui-Dagilėliui.

⁷ Nežinia, ar tai būta laiško, ar žodinės informacijos.

⁸ Tolesnėje laiško dalyje kalbama apie kitus dalykus.

⁹ Kalbama apie 1931-07-30 laiške minėtą žodinę M. Šeižio-Dagilėlio informaciją A. Liepiniui.

V. F. ir M. Dag. lygumo autoriui. Nei pirma man tai buvo svarbu, nei dabar juo labiau. Tik pažymiu tikrą dalykų būklę.

[...] ¹⁰

Su ščyra širdžia ir tiesia intencija

[parašas]

Panevėžys,

1931. VIII. 17 d. [4, 10ar]

Po penkerių metų, 1936 m. gegužės 1 d., M. Šeižys-Dagilėlis parašė laišką A. Liepiniui, kuriame ir randame jo paties patvirtinimą, kad jis nėra naudojėjęs *Virga Ferrea* slapyvardžiu: „Pseudonimu Virga Ferrea po savo eileraščių aš niekuomet nėsu pasirašinęs“. Pateikiame visą laiško tekstą:

Malonus Redaktoriau,

Dėl pseudonimo Virga Ferrea štai ką galiu pasakyti¹¹. A.a. Kan. Tumas, publikuodamas žinią, kad Virga Ferrea yra tas pats Dagilėlis (žiur. jo raštų XIII tomas [16, 296]), apsiriko. Man atkreipus į tai jo dėmesį kiek vėliau, rodos, 1932 m.¹², tiek tik pasakė: „o aš maniau, kad pats esi tas Virga Ferrea, nes man atrodė, kad tai tavo stilius“... Toks tik tebuvo patikrinimas, kada jau buvo atspauzdinti jo raštai ir pataisyti klaidą knygose nebebuvo galima. Man vėl protestuoti laikraščiuose nesimatė reikalo, ypač kad Virga Ferrea ištikrųjų yra geras stiliztas ir

¹⁰ Tolesnėje laiško dalyje kalbama apie kitus dalykus.

¹¹ Manytina, kad šis M. Šeižio-Dagilėlio laiškas yra atsakymas į nerastą A. Liepinio pasiteiravimą dėl *Virga Ferrea* slapyvardžio.

¹² Toks M. Šeižio-Dagilėlio laiškas J. Tumui-Vaižgantui nerastas; žr. A. Liepinio straipsnelį „Virga Ferrea – ne M. Dagilėlis“ [5, 4] ir kom. Nr. 18; dar plg. J. Tumo-Vaižganto 1931-08-16 laišką ir kom. Nr. 7.

niekam gėdos nedaro. Antrakas svarbiausia, maniau pats a.a. Tumas, spauzdindamas kitą savo raštų laidą, tą dalyką pataisys. Bet įvyko kitaip – nuėjo ad patres. Pseudonimu Virga Ferrea po savo eileraščių aš niekuomet nėsu pasirašinėjęs

Priimkite mano pagarbos pareikšimą

Kun MŠeizys-Dagilėlis.

Pakruojis, 1936 m. V. 1 d. [14, 11r]

Gavęs šį patvirtinimą, A. Liepinis savo redaguojamame „Panevėžio garse“ 1936 m. gegužės 10 d. (Nr. 19) apibendrinamas susirašinėjimą ir visą tuometinę slapyvardžio istoriją paskelbė straipsnelį „Virga Ferrea – ne M. Dagilėlis“¹³:

Virga Ferrea – ne M. Dagilėlis

Vaižganto Raštų XIII-me tome 296 psl. pasakyta, kad kun. Šeizys – M. Dagilėlis pasirašęs pravarde Virga Ferrea (Geležinė Lazda – tvirtos valdžios ženklas) „Ryto“ ir „Panevėžio Balso“ laikraščiuose. Matydamas ir kitu atveju (nebeprisimenu kokiu) tą pačią klaidą kartojant ir tikrai žinodamas, kad tai klaida (kun. M. Šeizys–M. Dagilėlis prieš kelis metus žodžiu¹⁴ ir 1936. V. 1 d. laišku tai patvirtino¹⁵), parašiau apie tai a.a. kan. Tumui¹⁶. 1931. VIII. 16 d. gavau tokį

¹³ Nei skelbiami laišakai, nei šis A. Liepinio straipsnelis, atrodo, nebuvo žinomi nei bibliografams, nei literatūros istorikams, nei slapyvardžių tyrinėtojams.

¹⁴ Dar žr. 1931-07-30 ir 1931-08-17 A. Liepinio laiškus. J. Tumui-Vaižgantui ir kom. Nr. 3, 9.

¹⁵ Žr. Mikalojaus Šeizio-Dagilėlio laiškas Augustinui Liepiniui, 1936-05-01.

¹⁶ Žr. Augustino Liepinio laiškas Juozui Tumui, 1931-07-30.

atsakymą: „Žinią iš š.m. VII. 30, kad Virga Ferrea ne Dagilėlis, laikysiu atmintyje, nors nesu-prantu, kuriam galui atsiuntei man: aš juk ne žvalgybininkas, tik publicistas. Publikuodamas žinią, aš ją patikrinau „Ryte“ ir pas patį Dagilėlį. Nei gyviems mano žodžiams, nei laiškam, nei, pagaliau, spaudiniui nebuvo paprieštarauta lygiai 2–3 metus. Jei kuriuo kitu sumetimu reikia, kad tam kartui Dagilėlis nebūtų Virga Ferrea, tai tiksliau būt buvę paskelbti tai viešai: aš juk vis tiek niekam nepasakysiu, o ir klausiti manęs niekas neklaus. Nėra nė reikalo teirautis...“¹⁷ Dėl ko a.a. kan. Tumas dėl šios klaidos nurodymo kaip ir pykterėjo, nežinau. Gal dar nebuvo gavęs žinios iš M. Dagilėlio (pats kun. Šeizys klausia-mas jam parašęs, kad V. Ferrea ne jo pseudoni-mas¹⁸). Leidžiant naują Vaižganto Raštų laidą šitą klaidą reiktų atitaisyti.

Kun. A. Liepinis. [5, 4]

Visą šį susirašinėjimą kiek vėliau A. Liepinis perdavė Vytauto Didžiojo universiteto bibliotekai (dabar saugoma Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyriuje), 1937 m. kovo 2 d. laiškeli palydėdamas tokiais žodžiais: „Jei tebėra Tumo-Vaižgan-to kampelis, gal „įsigadys“ čia siunčiamas susirašinėjimas. Jei ne – gal malonėsite man grąžinti, bus „paminklas“ man pačiam“ [2, 12v]. „Įsigadijo“ taip, kad šioje istorijoje, remiantis svariausiais archyviniais ir autoriniais argumentais, galima dėti paskutinį tašką.

¹⁷ Žr. Juozo Tumo laiškas Augustinui Liepiniui, 1931-08-16.

¹⁸ Toks M. Šeizio-Dagilėlio laiškas J. Tumui-Vaižgantui nerastas; žr. Mikalojaus Šeizio-Dagilėlio laiškas Augustinui Liepiniui, 1936-05-01 ir kom. Nr. 12.

NUORODOS

1. [ČIUŽAUSKAITĖ, Ilona]. Paaiškinimai. Iš VAIŽGANTAS, *Raštai*. T. 16: Literatūros istorija, 1896–1933. Parengė Ilona Čiužauskaitė, vyr. redaktorius Vytautas Vanagas. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2005, p. 523–609.
2. [LIEPINIS, Augustinas], Augustino Liepiniolaiškas [Vytauto Didžiojo universiteto bibliotekai?], 1937-03-02. Iš *Kun. Juozo Tumo laiškai, 1904–1931 m.* Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius, f. 1, b. F600, lap. [12v].
3. [LIEPINIS, Augustinas], Augustino Liepino laiškas Juozui Tumui, 1931-07-30. Iš *Kn. J. Tumo archyvas. Laiškai literatūros reikalais.* Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius, f. 1, b. F385, lap. 143r.
4. [LIEPINIS, Augustinas], Augustino Liepino laiškas Juozui Tumui, 1931-08-17. Iš *Kun. Juozo Tumo laiškai, 1904–1931 m.* Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius, f. 1, b. F600, lap. 10ar.
5. [LIEPINIS, Augustinas]. Virga Ferrea – ne M. Dagilėlis. *Panevėžio garsas*, 1936-05-10, Nr. 19 (64), p. 4. Straipsnelio iškarpa taip pat saugoma: *Kun. Juozo Tumo laiškai, 1904–1931 m.* Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius, f. 1, b. F600, lap. 11ar.
6. *Lietuviškieji slapyvardžiai: Lietuviškos spaudos iki 1990 m. slapyvardžių sąvadas:* Leidinys skirtas lietuviškos spaudos lotyniškais rašmenimis atgavimo šimtmečiui. Sudarė ir parengė Jonas Mačiulis. T. 1: *Autoriai*. Vilnius: Lietuvos Respublikos kultūros ministerija, Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, 2004. 366 p.
7. *Lietuviškieji slapyvardžiai: Lietuviškos spaudos iki 1990 m. slapyvardžių sąvadas:* Leidinys skirtas lietuviškos spaudos lotyniškais rašmenimis atgavimo šimtmečiui. Sudarė ir parengė Jonas Mačiulis. T. 2: *Slapyvardžių žodynas*. Vilnius: Lietuvos Respublikos kultūros ministerija, Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, 2004. 1158 p.
8. *Lietuviškieji slapyvardžiai: medžiaga lietuviškųjų slapyvardžių sąvadui. T. 4: V–Ž, papildymai, taisyklės.* Parengė Jonas Mačiulis (sudarytojas), Bronė Valickienė, atsakingoji redaktorė Regina Varnienė. Vilnius: Lietuvos Respublikos kultūros ministerija, Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, Bibliografijos ir knygotyros centras, 1999. 458 p.
9. MAČIULIS, Jonas. Kas pasirašinėjo slapyvardžiu *Virga Ferrea*? Iš MAČIULIS, Jonas. „Lietuviškųjų slapyvardžių“ paraštėse. *Tarp knygų*. 2007, nr. 1, p. 22–24.
10. MAČIULIS, Jonas. Kas pasirašinėjo slapyvardžiu *Virga Ferrea*? Iš *Apie lietuviškuosius slapyvardžius: straipsnių rinkinys*. Sudarė ir parengė Jonas Mačiulis. Vilnius: Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, Bibliografijos ir knygotyros centras, 2008, p. 147–152.
11. MAČIULIS, Jonas. Leidinio sudarytojo pastaba. Iš RUZGAS, Albertas. Užmirštas literatūros vertėjas. Iš *Apie lietuviškuosius slapyvardžius: straipsnių rinkinys*. Vilnius: Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, Bibliografijos ir knygotyros centras, 2008, p. 156–157.
12. MARKELIS, Pr[anas]. Sargiečio jubiliejus. Iš *Varpai: literatūros almanachas*. Redaktorius K[azys] Jankauskas. Šiauliai: Šiaulių Apygardos Lietuvių Meno ir Mokslo Centras, 1944, p. 254–258.
13. [ŠEIŽYS-DAGILĖLIS, Mikalojus]. Mikalojaus Šežio-Dagilėlio laiškas Juozui Tumui, 1930-02-04. Iš *Kn. J. Tumo archyvas. Laiškai*

literatūros reikalais. Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius, f. 1, b. F385, lap. 59r–59v.

14. [ŠEIŽYS-DAGILĖLIS, Mikalojus]. Mikalojaus Šeižio-Dagilėlio laiškas Augustinui Liepiniui, 1936-05-01. Iš *Kun. Juozo Tumo laiškai, 1904–1931 m.* Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius, f. 1, b. F600, lap. 11r.

15. [TUMAS, Juozas]. Juozo Tumo laiškas Augustinui Liepiniui, 1931-08-16. Iš *Kun. Juozo Tumo laiškai, 1904–1931 m.* Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius, f. 1, b. F600, lap. 10r–10v.

16. [TUMAS-VAIŽGANTAS, Juozas]. Mykolas Šeižys (Mikalojus Dagilėlis). Iš *Vaižganto raštai*. T. 13: *Mūsų literatūros istorijai. Šeštas būrys veikėjų: Beletristai*. Kaunas: Hum. Mokslų Fakulteto leidinys, 1929, p. 294–315.

17. [TUMAS-VAIŽGANTAS, Juozas]. Mykolas Šeižys (Mikalojus Dagilėlis). Iš VAIŽGANTAS. *Raštai*. T. 16: *Literatūros istorija, 1896–1933*. Parengė Ilona Čiužauskaitė. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2005, p. 247–268.

Įteikta 2009 m. gegužės mėn.